

OD OSOBNÉHO K NÁRODNÉMU, SOCIÁLNEMU A VŠEĽUDSKÉMU V LYRIKE P.O. HVIEZDOSLAVA

Pavol Országh Hviezdoslav
(1849 - 1921)

- narodil sa vo Vyšnom Kubíne v chudobnej zemianskej rodine - úcta k práci, študoval v Miškovci, potom prišiel študovať do Kežmarku a Prešova (právo) - začal čítať slovenské knihy (najmä Sládkovič),
- 1871 - almanach Napred
- 20 rokov pôsobil v Námestove, pred smrťou odišiel do Dolného Kubína, nazývajú ho básnikom storočia, ale aj najväčším slovenským básnikom.
- **Lyrika Hviezdoslava:**
- Hviezdoslav písal málo osobných básní, podľa neho slovenský básnik má plniť svoje poslanie medzi ľuďmi. Jeho rodisko - Orava bolo krajom úžasných prírodných krás, ale život v tom čase na Orave bol ťažký. Zabudnutý kraj a zabudnutý ľud, ktorý drel na cudzom a hľadal si živobytie v cudzine. Bolo to v časoch, keď po zatvorení Matice Slovenskej a slovenských gymnázií sa začal stupňovať maďarizačný tlak.
- zbierka **Básnické prviesenky Jozefa Zbranského**
 - túto prvotinu venoval Andrejovi Sládkovičovi. Prejavuje tu lásku k ľudu, k rodičom, k sestre a k bratovi.
- Jeho lyrika sa skladá z **8 cyklov:**
- 1. cyklus
 - **Sonety** (21 básní)
 - konflikt medzi autorovými ideálmi a pozemským životom. Básnik chce uniknúť od zloby a nepravosti pozemského života, do sveta básnickej tvorby. Ale spoznáva, že jeho miesto je na zemi. Predstavujú ideál o ľudskosti, vznešených predstáv o lepšej a krajšej budúcnosti vo svete zla a spoločenských zápasov.
- 2. cyklus
 - **Letorosty**
 - 3 časti; vyslovil tu program svojej tvorby
 - Letorosty I
 - umelecké krédo básnika ísť po ceste realisticky
 - báseň **Dávam z úprimnosti duše**
 - básnik vyslovuje svoj realistický program, je za úprimnosť, proti klamstvu, pretvárke, prázdny slovám, váži si pravdu a otvorenosť, tento postoj mu prináša veľa trápenia - „... mne odporným, čo prírode sa prieči,
 - Letorosty II
 - smrť najbližších núti Hviezdoslava zamýšľať sa nad zmyslom života
 - Zmocňuje sa ho smútok nad stratou príbuzných.
 - Zamýšľa sa aj nad tým čo je trvalé a zisťuje, že trvalá je práca.
 - Typickými básňami zbierky sú: **Čierny rok** a **Pustý dom**.
 - Letorosty III
 - báseň **Ó prečo nie som víchrom**
 - chce byť víchrom. morom, sopkou, chce zničiť zlo klamárov, zlodejov, cudzopasníkov, ktorí „žijú z mozoľov čestnej práce“, uvedomuje si svoju bezmocnosť - môže iba zatnúť paste, skloniť hlavu a roniť slzy. Autor vidí krivdy páchané na ľuďoch, v jeho diele sú už počiatky vzbury.
 - Básnik tu prechádza od osobných bôľov k problémom života slovenského ľudu. Kritizuje mravnú skazenosť spoločnosti. Nápravu očakáva od mládeže. Vyjadruje to v:

- báseň **Ó mládež naša, tys' držiteľkou rána**
- báseň **K vám urodzeným veľkomožným**
 - básnik tu vyčíta pánom, ktorí žijú z mozoľov ľudu a pritom ním opovrhujú. Nechávajú ho v zaostalosti, aby ho mohli viac vykorisťovať a potom ho hania a považujú ho za hlúpy ľud.
- báseň **Ó práci všetka česť**
 - poukazuje tu na pokrokovú hodnotu práce - dáva zmysel života pre človeka. Do tejto časti patria dve básne, ktoré venoval matke a otcovi:
- básne **Priadka** a **Roľník**
 - videl aj chyby a neresti ľudu. Povedal však, že príčinou je útlak a malé starosti o osvetu. Vyzdvihoval nadanie a pracovitosť a mravné hodnoty ľudu.
- 3. cyklus
 - **Žalmy a hymny**
 - autor tu porovnáva svoje vlastné predstavy o živote a ľude so skutočným stavom spoločnosti. Chce pomocou pravdy, krásy a lásky zmeniť svet, ale stroskotáva; V centre žalmovej Hviezdoslavovej poézie sa ocitá kríza básnikovho svetonázoru.
 - báseň **De profundis** (Z hĺbky duše)
 - celá báseň ukazuje búriaceho sa Hviezdoslava, hľadajúceho odpoveď na osobné i národné problémy vo viere a náboženstve. V básni, ktorá je vlastne monológom autora, k bohu sa Hviezdoslav ukazuje ako človek plný rozporov. Jeho idealistický svetonázor, náboženská viera je už zbavená pokory, v jeho ume však vládnu pochybnosti, znepokojenia až vzburá.
- 4. cyklus
 - **Prechádzky jarom**
 - zachytáva dojmy z hornooravskej prírody a jej čaro, príroda sa stáva jeho novým druhom a tak zabúda na samotu, ktorá ho sužuje. Práve príroda navodzuje u neho predstavu o novozlúčiteľnosti ľudstva.
 - báseň **Ja starý vychádzajúc**
 - inverzia, prevrátený slovosled
- 5. cyklus
 - **Prechádzky letom**
 - nachádzajú sa tu obrazy básnikových dojmov z prírody a z práce roľníkov, uvažuje o zlepšení sociálneho postavenia ľudu. Básnik vedie v cykle dialóg s prírodou schopnosť obnovy v prírode v ňom vyvoláva pocit nezničiteľnosti ľudstva.
 - báseň **Zvážajúc z poľa**
 - úcta k ľudskej práci, v lete zväža ľud z polí úrodu, autor ostro vystupuje proti zaháľáčom, nad panský vyzdobený kočiar kladie obyčajný sedliacky drevený povoz a najväčšou ozdobou sú mu mozole a pot ľudí.
- 6. cyklus
 - **Stezky**
 - vznikajú po návrate Hviezdoslava z Námestova do rodného Kubína, ozýva sa tu myšlienka starnutia. Prešla jar života a nadišla clivá jeseň, básnik rekapituluje svoje dielo, vyslovuje pochybnosti o spoločenskom účinku svojho diela. Trápi ho aj osud národa a slovanstva ako ozdravovací proces chápe ruskú revolúciu 1905, vyjadruje to v:
 - báseň **Ach búri, sa to v slovanstve**
- 7. cyklus
 - **Dozvuky** - 3 - dielny cyklus
 - plný tmavých myšlienok, žiaľ nad ubúdaním tvorivých síl, pochybnosti o zmysle svojho diela, má pocit, že žil a tvoril zbytočne.
- 8. cyklus **Krvavé sonety**

- básnik ho napísal v roku 1914
- odsúdil vojnu ako strašnú krivdu na ľudstve, ukazuje aj príčiny vojny. Práve pre protivojnový charakter nemohol cez vojnu vyjsť. Hviezdoslav si kladie otázku čo vyvolalo vojnu a sám nachádza i odpoveď, že to bolo sebecko jednotlivcov, pre ktorých vojna znamenala veľké zisky. Vojnu odsudzuje ako ľudské zlo, ako starú krivdu páchanú na ľudstve, pričom jeho úvahy sú ostrou obžalobou i nemilosrdným súdom nad buržoáznou spoločnosťou, jej vzdelanosťou i kultúrou. V záverečných sonetoch tohto „spevu o krvi“ vyslovuje túžbu po miery i vieru v ľudskejšie, spravodlivejšie usporiadanie spoločnosti.
- báseň **A národ oboril sa na národ**
 - vysvetľuje zmysel, úmysel vraždiť, ničiť, dal obraz vojny, ľudia sú ukrutnejší ako zvieratá okrem života nižšia aj kultúru.
- báseň **Ó vráť sa skoro mieru milény**
 - túžba po miery (kráľovstvo lásky), nechce sa stretávať s vdovami, sirotami a vyzýva ku práci.